

*О.Г. Ткач – аспірант Луганського державного університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка, адвокат;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц.
кафедри кримінального процесу та правосуддя
Луганського державного університету внутрішніх справ
ім. Е.О. Дідоренка С.О. Іваницький*

СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА НОВИМ ПРОЕКТОМ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Концепція судово-правової реформи в Україні, затверджена Постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 року, передбачила створення в нашій державі інституту суду присяжних.

З того часу та по сьогоднішній день робляться численні спроби запровадити суд присяжних в проекти кримінально-процесуальних кодексів України. Так нещодавно 14 жовтня 2009 р. на офіційному сайті Міністерства юстиції України був виставлений новий проект кримінально-процесуального кодексу України (надалі – Проект) [1] з метою загального обговорення.

Вказаний Проект має спеціальний розділ, що називається “Кримінальне провадження у суді присяжних” і який присвячений діяльності суду присяжних в українській системі судочинства.

Розглянемо коротко специфіку запропонованого варіанту суду присяжних.

По-перше, в Проекті закріплені основні положення про діяльність суду присяжних. Відповідно до ч. 2 ст. 403 Проекту, суд присяжних здійснює судовий розгляд у складі головуючого професійного судді і колегії із семи присяжних.

Також Проектом передбачено, яку категорію кримінальних справ будуть розглядати суди присяжних. Так ч. 3 ст. 403 Проекту закріплює, що правосуддя судом присяжних здійснюється у кримінальних провадженнях щодо злочинів, за які передбачене довічне позбавлення волі. Ст. 410 Проекту передбачила права та обов’язки присяжного при судовому розгляді.

Таким чином, Проект змістовно закріпив основні положення про суд присяжних, наділивши його повноваженням розглядати найбільш важкі і одночасно з тим найбільш резонансні справи.

По-друге, Проект закріплює основні особливості діяльності суду присяжних відносно судів загальної юрисдикції.

Головне місце в цьому належить ст. 415 Проекту “Особливості судового розгляду в суді присяжних”. Частина 1 вказаної статті викладена в наступній редакції: “Судовий розгляд у суді присяжних здійснюється згідно із загальними правилами судового розгляду, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею” і далі йдуть ще три частини, положення яких стосується лише питання про допустимість відомостей. І все – наступна стаття стосується вже підготовки опитувального листа.

Особисто мене здивувала така позиція авторів законопроекту. Фактично вони пропонують запровадити суд присяжних, не змінюючи при цьому порядку судового розгляд у ньому. Вважаю таку позицію хибною.

Світу відомо дві основні моделі суду присяжних: англо-американська та континентальна. Різниця між ними полягає в порядку дослідження обставин справи судом. Так в англо-американській моделі присяжні складають окрему лаву і окремо від судді вирішують питання факту – тобто чи було скоєно злочин та чи винувата особа в скоєнні даного злочину. Суддя ж окремо вирішує питання про покарання винуватої особи.

Континентальна модель передбачає утворення присяжними єдиної колегії разом з суддею та спільне вирішення питань про винуватість особи та її покарання.

Таким чином, формально автори Проекту притримуються англо-американської моделі. Але якщо розглянути безпосередньо кримінальний процес під час провадження справи в суді, то можна побачити велику різницю.

Основа всього судового розгляду в суді присяжних в державах англо-американської моделі належить принципу змагальності. Він передбачає, що суддя займає позицію нейтрального арбітра, а сторона обвинувачення та сторона захисту, що наділені рівними правами по пред'явленню доказів, надають власні докази по справі в суді. Коротко судовий процес відбувається за такою схемою: вступна промова обвинувача, пред'явлення доказів обвинувачем, вступна промова захисника та пред'явлення ним своїх доказів, після чого кожна сторона виступає з заключним словом, а далі суддя промовляє напутнє слово [2-4].

Українські законодавці на даний час пропонують формально запровадити англо-американську модель суду присяжних, але зміст стадії кримінального розгляду справи, а безпосередньо так зване “судове слідство” залишити таким, як і в суді загальної юрисдикції.

За таких обставин немає жодного сенсу витратити час та гроші на запровадження запропонованої моделі. На жаль, роль захисника в запропонованому судовому процесі знову ж таки залишається другорядною. В той час як обвинувач може використовувати докази, що були отримані від час судового слідства в результаті проведення слідчих дій, а також використовувати результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Це також є нововведення Проекту. Проведення негласних слідчих дій регламентується главою 19 Проекту та закріплює право на їх проведення за державним обвинувачем й слідчим (ч. 3 ст. 224 Проекту).

Таким чином, на мою думку, є недоцільним та безпідставним запровадження суду присяжних в Україні відповідно до запропонованих в новому проекті Кримінально-процесуального кодексу України положень.

Література

1. Проект Кримінального процесуального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/projectCriminalCodex>.

2. Гуценко, К. Ф. Уголовный процесс западных государств [Текст] / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головкин, Б. А. Филимонов. – М. : Зерцало-М, 2002. – С. 135–138.
3. Уголовно-процессуальное право Великобритании, США и Франции [Текст] : [учебное пособие] / [М. М. Михеенко, К. П. Шибіко]. – Киев, 1988. – С. 51–52.
4. Яровая, М. В. Особенности англо-американской и континентальной моделей суда присяжных и проблемы его реставрации в России [Текст] / М. В. Яровая // Российская юстиция. – 2006. – № 1. – С. 61.

Ткач, О.Г. Суд присяжных за новым проектом Кримінально-процесуального кодексу України [Текст] / О.Г. Ткач; наук. кер. С.О. Іваницький // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: збірник тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2009. - С. 203-205.